

ئايا فەلسەفە بۇ مندا لان پىويستە؟

مندا ل ئۇ مروفىيە، كۆمەلگا ياسا و ريساكانى خۇي بەسەردا دەسەپىنىت و لە تەمەنىكدا كە خۇي ناتوانىت بىرپارىدات، دەخرىتە نىو پروسەي خويندن. كەواتە ھەلئىزاردنى ئۇ پروسەيە بەخواستى مندا ل نىە و دىد و بۇچوونى گەورەكان و سىياسەتمەدارانە (كۆمەلگايە) ، بەسەرىدا دەسەپىنىت.

مندا لانى فىرگەي ساوين، لە سۇران (بەكىك لە پروژەكانى پۇلى ھاوچەرخى كۆمەك) سالى ۲۰۱۰

ئالپرموھ گىرنگى و ئالتوزى و ھەستىيارى پروسەي پەرومردە و فىرکردن، بەدىيار دەكەوتىت. مندا لان كە توخمى سەرمكى پروسەكەن، خۇيان ھىچ رۇلىكىان لە دارشتنى بەرنامەي ئۇ پروسەيەدا نىە. ئۇو گەورەكان دەيانەوتىت دىد، بەھا، روداوھ مېژوووييەكان، رەموشت و روانگەي فەلسەفى خۇيان، فىرى نەوئى نوئى بىكەن.

خالى ھەرە گىرنگ ئۇمەيە، كە مندا ل بە رىزگرتنى سنورى جەستە و بىروبوچوونى كەسانى دىكە رابەينىت. دەبىت فىربرىت كە جەستەي ھەركەسىك، تەنىكى ئازاد و سەربەخۇيە و ھىچ كەسىكى دىكە بۇي نىە سنورى ئۇ جەستەيە بۇ ھىچ مەبەست و نارەزو، يان بە ناوى دىن و بىروباومرەو، بەزىنىت. دىسان دەبىت فىرى ئۇو بىررىت كە ھەركەسىك ئازادە لە دەربىنى بىروبوچووندا، با ئۇ بىروبوچوونە، بەدىلى ئۇ نەبىت و بگرە دژىشى بىت.

ئەم جۆرە راھىنانە دانانى بەردى بناخەي كۆمەلگەي دىموكراتە و ھەستىردنى تاكە بە بوونى خۇي و لەھەمانكاتىشدا ھەستىردنە بە لىپرسىنەوھ و بەرپرسىارىەتى. بەپرواى سارتەر، مروفى ئازاد و سەربەست، ھەمىشە ھەستى بەرپرسىارىەتى لەلا بەرزە.

جا كاتىك مندا ل خۇي بىرپارى ھەلئىزاردنى لەدەستدا نىە، ئۇو ئەركى گەورەكان و دەستەلاتدارانە، ھىندە بەوئىژدان و مروفىدۇستىن، كە چەپەر بەدەورى باخى بىرکردنەوى مندا لاندە بەرزەكەنەوھ.

مندالانى فیرگهیهکی (ئاسایی!) له سۆران، سالی ۲۰۱۰

هینده نازابن، لهوه نهترسن مندالهکانیان به بیرکردنه‌ی نازاد و جۆراوجۆر و هممه‌رنگ، گۆشبه‌کن. ئهو نازادی و ریزه به مندالهکانیان ره‌واببین، که بۆیان همبیت هینده چاوگه و سه‌چاوه‌ی فهلسه‌فی و بیروبۆچوونی جۆراوجۆریان له‌به‌ده‌ستدا بێت، تا به‌خواستی خۆیان و به نازادی تینویه‌تی بیرکردنه‌وه‌یان بشکینن و باخی هه‌ستیان به جۆگه‌ی بیروبۆچوونی هممه‌جۆر، پاراوبکه‌ن. مندالانیش وه‌ک گه‌وره‌کان، مافی خۆبانه‌ بزانه‌ن ریبازه‌کانی خوشگۆزه‌رانی کامانه‌ن و وه‌لامی ئهو پرسپاره‌ هممه‌شه‌یه‌یه‌کانیان ده‌ستبکه‌وتیت که ده‌پرسیت:

- چۆن مرۆف ده‌توانیت مرۆفیکه‌ی باش بێت و خۆش بژی؟

- راستگۆیه‌ی چیه و کێ راستگۆیه‌؟

- ره‌وابه‌تی و دادپه‌روه‌ری چین؟

- ئایا بیرکردنه‌وه‌ چۆن په‌یداده‌بیت و له‌کوێه‌ دیت؟

- ئه‌وه‌ چه‌ هیزیکه‌ و امان لنده‌کات چاکه‌، یان خراپه‌ بکه‌ین؟

- ئه‌ی خودی چاکه‌ و خراپه‌ چین و له‌کوێه‌ سه‌رچاوه‌ده‌گرن؟

- ئایا هیز و ده‌سته‌لاتیک هه‌یه‌، سیسته‌می ئه‌م گه‌ردونه‌ی ریکه‌ستبیت؟

- جوانی، دزیوی، په‌سه‌ندی، ژیری چین و کێ بریاری ئه‌م "شخانه‌" ده‌دات؟

ئیدی پرسپاره‌گه‌لی دیکه‌ی له‌م بابته‌.

له‌ ده‌روازه‌ی ئه‌م پرسپاره‌نه‌وه‌، ده‌توانین مندالان به‌ دنیای به‌رینه‌ی بیرکردنه‌وه‌ی فهلسه‌فیه‌، ئاشنا‌بکه‌ین، دیدیان فراوانتر، زانیارییان زورتر و ئاگامه‌ندیبیان چالاکتر بکه‌ین.

پرسیارگهلی فلسفه، مولکی تاییهتی هیچ کس نیه و تهنه له دووتویی کتتیه فلسهفیهکاندا سمرهاندات و تاییهتیش نیه به کسانا ئاکادیمی و شارهزا له فلسهفهدا. پرسیارگهلی فلسهفی له ئهنجامی رمان، بیرکردنهوه و ههلسوکهوئی ژیانی رۆژانهماندا قوتدهبنهوه.

لهبرئهوهی که بهتهنها تاکه وهلام و تاکه رافیهک، چ بۆ پرسیارگهلی فلسهفی، بهگشتی و چ بۆ ژیان، بهتاییهتی نین. دهبیت مندالان نازادین له بیرکردنهوهدا و هیندهش سهرچاوه و ریازی فلسهفی جۆراوجۆریان لهبردهستدا بیت، تا به نارهزوی خویان وهلام بۆ ئه پرسیارانه پهیدا بکهن. ئهرکی گهرهکان (ماموستا، فیرکار، باوان، دهسته لاتداران و بهرپرسیانی پهروهرده و فیرکردن) تهنه ئهوهبیت، که سهرچاوهکانیان بۆ دابینهکهن و شیوازی بیرکردنهوهی فلسهفیهتیهیان فیربکهن.

نهک شیرینکردن و سهپاندنی جۆریکی تاییهت له ریازی فلسهفی و بیرکردنهوه.

فلسهفه خوی له خویدا، تهقلای نازادانهی بیره بۆ پهیداکردنی مانای راستی. بهواتیهکی دیکه، ههولئیکی نادوگماییه، بۆ رافهی ژیان.

جا لهبرههندی، نابیت هیچ پیشمهرج و ریگریک لهبردهم بیرکردنهوهی مندالدا دابنریت. نابیت بههیچ بیانویهکی دینی و کلتورییهوه ریگا لهبیرکردنهوهی مندال بگیرییت. مندال دهبیت و ا رابهینریت، که خوی بیربکاتهوه، پرسیار بکات و ههر خوشی وهلامهکان ههلسهنگینیت و بهراوردیان بکات و ئه وهلامه ههلیژیریت، که لهگهل بیر و ئهندهش و بۆچوونهکانی خویدا دهگونجیت. گهرهکان، ماموستایان و باوان، نابیت بیرى مندالان به ئاراستهی بیروبوچوونئیکی دیاریکراودا بهین.

له دیالوگی فلسهفیدا، گهرهکان دهبیت بیلایهن بن و تهنه رۆلی ریخهری دیالوگهکان ببینن. خویان له دهربرینی راوبۆچوون و سهرنجی تاییهتی، دهربارهی دیالوگ و گفتوگۆکانی مندالان، بهدووربگرن.

بهکورتی، دهکرتیت گرنگی فلسهفه (وانهی فلسهفی) بۆ مندالان، لهم چوار خالهدا کۆبکهینهوه.

1- رمان (بیرکردنهوه)

رمان و بیرکردنهوه، کاریکه که ههردهبیت خۆمان بۆ خۆمانی بکهین و کسهی دیکه ناتوانیت ئه کارمان بۆ بکات.

2- خۆناسین

ئیمه دهبیت خۆمان و رامان و بېر و ئەندیشه‌کانمان بناسین. بزانیڼ چ (شتیکمان) لا پەسەندە و چ (شتیکمان) لا پەسەند نیه. دهبیت دەرک به شته چاکه‌کان و شته جوانه‌کان، بکهین. تا لەزیاڼدا چیژیان لیوهر بگرین.

3- دیالۆگ (گفتوگۆ)

ئیمه دهبیت فیری هونەری دیالۆگکردن ببین. هونەری دیالۆگکردنیش بەشیو هیهکی گشتی لەم چوار خالە پیکدیت - گوێگرتن: گوێگرتن بۆخۆی هونەریکە. کاتیک بەتەواوی هۆش و جەستەمانەوه گوێ بۆ کەسی بەرانبەر رادیرین، جگه له‌وهی ریز بۆ ئەوکەسه نیشانده‌دهین، توشی ناحالییوون و به‌هه‌له تیگه‌یشتنیش نابین.

- بېرکردنەوه له‌بابه‌ته بیستراره‌که: له‌گه‌ل ئەوهی که به‌ئاگاییه‌وه گوێ بۆ باس و گووته‌کانی کەسی بەرانبەر رادیرین، له‌همان کاتیشدا ده‌بیت بېر له‌گشت لایه‌نه‌کانی باسه‌که بکهینه‌وه و هه‌ولی تیگه‌یشتنی بدهین.

- وه‌لام: گەر هاتو وه‌لامی باس و بابته‌تیکمان دایه‌وه، ده‌بیت وه‌لامه‌که‌مان به‌تەواوی په‌یوه‌ندی به‌بابته‌تی باسکراوه‌وه هه‌بیت. باس و بابته‌تی لاهکی و جودا نه‌هینینه‌ ناو گفتوگۆکه.

- هه‌لبێژاردنی په‌یف (وشه): زۆرگرنه‌که، که په‌یف (وشه) و ده‌سته‌واژه‌ی گونجاو و پیرمانا بۆ وه‌لامدانه‌وه هه‌لبێژیرین. له‌سنوری باسه‌که نه‌چینه‌دەری و ریزی گفتوگۆکه که‌منه‌کهینه‌وه.

4- دیدی ره‌خنه‌یی

ئیمه ده‌بیت هه‌ردهم به‌دیدیکی ره‌خنه‌ییه‌وه، له‌و زانیاری و بۆچوونانه‌ی خۆمان و کەسانی دیکه‌ش بپروانین و به‌دواهه‌مین و راستترین زانیاری و بۆچونیان نه‌زانین.

له‌گه‌ل منداڵانی پۆلی پینجهمی بنه‌رته‌ی فیرگه‌ی بازارگه، له‌موخموور. سالی ۲۰۱۰